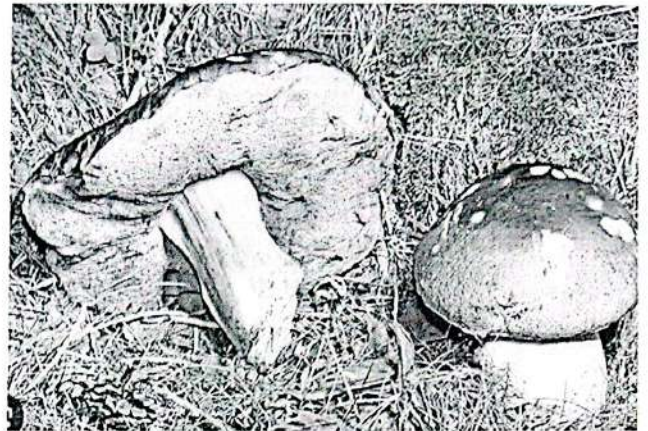

**Пам'ятка щодо заготівлі грибів білих (*Boletus edulis* Bull.)
в Гайсинському надлісництві філії «Центральний лісовий офіс»
ДП «Ліси України»**

Ця Пам'ятка роз'яснює порядок, методику та обмеження заготівлі гриба білого (*Boletus edulis* Bull.) – цінного їстівного гриба родини Болетові (*Boletaceae*) – у межах лісового фонду Гайсинського надлісництва філії «Центральний лісовий офіс» ДП «Ліси України» (далі – Надлісництво). Викладена у цій Пам'ятці інформація поширюється як на заготівлю для власного споживання громадянами, так і на промислову заготівлю суб'єктами господарювання на підставі спеціального дозволу.

Пам'ятка розроблена відповідно до Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 року №449 (далі – Порядок).

Відповідно до статей 72-73 Лісового кодексу України, заготівля дикорослих грибів без заподіяння шкоди лісу належить до побічних лісових користувань. Вимоги до заготівлі визначені Порядком, пункт 6 якого прямо встановлює загальний принцип, покладений в основу цієї Пам'ятки: *«Заготівля другорядних лісових матеріалів і побічні лісові користування повинні здійснюватися способами та у терміни, що виключають можливість заподіяння шкоди лісу»*.

Правовий режим заготівлі диференційований залежно від мети:

- **Збір для власного споживання** громадянами є загальним використанням лісових ресурсів і здійснюється безкоштовно, без спеціального дозволу;
- **Промислова (комерційна) заготівля** належить до спеціального використання лісових ресурсів, здійснюється за плату на підставі спеціального дозволу – **лісового квитка**, порядок видачі якого визначений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761 «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів», із зазначенням обсягів, строків і місць заготівлі та сплатою рентної плати.

Пункт 19 Порядку визначає, що обсяги щорічних заготівель встановлюються постійними лісокористувачами **на підставі матеріалів лісовпорядкування** – тобто заготівля грибів на конкретній ділянці має бути узгоджена з наявними лісотаксаційними даними про ресурсну базу цієї ділянки, а не призначатися довільно.

Boletus edulis – облігатно мікоризний (ектомікоризний) гриб, що формує симбіотичні асоціації з коренями дерев і не здатний плодоносити у відриві від живого дерева-господаря. В умовах України типовими деревами-господарями є сосна звичайна, ялина європейська, дуб звичайний, бук лісовий, береза повисла та граб. Плодові тіла з'являються переважно з кінця травня до жовтня, з піками інтенсивності плодоношення після теплих дощів у літньо-осінній період.

Ключовий практичний наслідок мікоризної природи виду для цієї Пам'ятки: продуктивність конкретної ділянки визначається насамперед станом і віком деревостану-господаря та ґрунтовими умовами, а не інтенсивністю заготівлі як такою.

Ідентифікаційні ознаки та небезпечні двійники

Гриб білий має напівкулясту, з віком опуклу до майже плоскої, гладеньку бурувато-коричневу шапку діаметром 6–20 см, трубчастий гіменофор білого кольору, який з віком стає жовтувато-зеленуватим, але **ніколи не набуває рожевого чи червоного відтінку**, білу, щільну, не змінну на розрізі м'якоть (не синіє й не червоніє), ніжку булавоподібної форми зі світлою сітчастою (ретиккульованою) поверхнею у верхній частині.

Заготівельник **обов'язково** має вміти впевнено відрізнити гриб білий від трьох найпоширеніших небезпечних чи неїстівних двійників:

*Гірчак або жовчний
гриб (Tylopilus
felleus)*

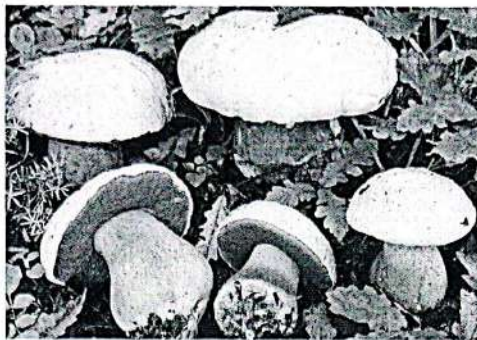
неотруйний, але
непридатний
унаслідок гіркоти

Рожевий (а не білий)
гіменофор; темна, а
не світла сітка на
ніжці; різко гіркий
смак на язика

Чорний гриб
(*Rubroboletus*
satanas)

отруйний

Червоний або жовто-червоний колір ніжки, м'якоть синіє на розрізі, трубчастий шар червонуватий чи оранжевий

Боровик неїстівний
(*Caloboletus calopus*)

неїстівний унаслідок гіркоти

Стійко жовтий гіменофор навіть у зрілих плодових тіл, червонуваті зони на ніжці; гіркий смак

Багато хто чув суперечку про те, як правильно збирати білі гриби – зрізати ножом чи обережно виривати з ґрунту, – та чи не зашкодить це грибниці. Насправді науковці вже дали відповідь на це питання – жоден із цих двох способів не впливає ні на майбутній урожай, ні на кількість грибів у лісі – грибниця, з якої виростає гриб, залягає в ґрунті на значній площі й глибині, тому зрізання чи виривання одного плодового тіла її просто не зачіпає. Попри це, у нашому надлісництві прийнято правило збирати гриби саме зрізанням ножом біля самого ґрунту – не тому, що це якось «краще» для грибниці, а з практичних міркувань – так гриб залишається чистим, без налиплої землі, і збір виглядає однаково й акуратно для всіх.

Натомість найбільшої шкоди завдає *витоптування лісової підстилки* – коли одні й ті самі стежки протоптуються знову і знову чи по лісі їздить техніка – це помітно знижує кількість грибів на такій ділянці в наступні роки, і це набагато серйозніший фактор, ніж спосіб зрізання. Тому варто уникати ходіння весь час одним і тим самим маршрутом. Крім того, не варто збирати зовсім молоді, щойно з'явлені грибочки – краще дати частині з них дозріти й розсіяти спори для майбутнього врожаю, а старі, перезрілі чи червиві гриби можна спокійно залишати на місці – для їжі вони все одно не годяться, а свою природну роль зі створення нового покоління грибів вони вже виконали або якраз завершують.

Заготівля гриба білого здійснюється з обов'язковим дотриманням загальних вимог охорони праці, встановлених внутрішніми регламентами Надлісництва. Особливої уваги потребує ризик присмоктування кліщів – переносників кліщового вірусного енцефаліту та хвороби Лайма, оскільки основний сезон плодоношення гриба білого (травень-жовтень) повністю збігається з періодом найвищої активності кліщів у лісовій підстилці та

підліску. Заготівельникам рекомендується використовувати закритий одяг зі щільно прилеглими манжетами, проводити огляд одягу й відкритих ділянок тіла після завершення роботи в лісі та за потреби застосовувати засоби індивідуального захисту від кліщів, дозволені до використання в Україні.

Під час роботи з ножом для зрізання плодових тіл необхідно дотримуватися загальних правил поводження з ручним ріжучим інструментом, а переміщення лісовою ділянкою здійснювати з урахуванням рельєфу місцевості, наявності природних перешкод (звалених дерев, ярів, заболочених ділянок) і погодних умов.

Категорично забороняється вживання зібраних грибів без остаточного підтвердження їхньої видової належності. За найменшого сумніву щодо ідентифікації конкретного плодового тіла його потрібно негайно вилючити з кошика та ні в якому разі не використовувати чи реалізовувати.

Обсяги заготовленої продукції в межах промислової заготівлі фіксуються відповідно до умов виданого лісового квитка. Факти виявлення нетипово низької чи високої продуктивності конкретних ділянок, а також ознак деградації грибних місцезростань (зокрема внаслідок надмірного витоптування) доводяться заготівельниками до відома лісничого для врахування під час наступного планування обсягів заготівлі.

Гриб білий по праву вважається одним з найцінніших дарів лісу, однак цінність ця невіддільна від відповідальності. Саме тому найкращим інструментом безпеки під час «тихого полювання» залишається не досвід чи інтуїція, а точне знання – знання діагностичних ознак, знання того, де і коли шукати гриб, і знання простого правила – за найменшого сумніву гриб не збирається.

Ліси надлісництва в межах територіальної громади є спільним надбанням, і дбайливе, грамотне ставлення до цього ресурсу – запорука того, що щедрий врожай білого гриба тішитиме мешканців громади не один сезон, а з року в рік. Тож бажано всім жителям громади приємного й, найголовніше, безпечного збору грибів, обережності в лісі, точності в ідентифікації – і смачних страв на столі.

Інженер лісового господарства

Анатолій ГИЖКО